

OPINIA O PROGRAMIE NAUCZANIA

„Podróże w czasie”. Program nauczania historii w szkole podstawowej w klasach IV-VIII

Autor: Robert Tocha

Wydawca: Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

Miejsce i rok wydania: Gdańsk 2026

Przedmiot: historia

Typ szkoły: szkoła podstawowa

Etap edukacyjny: II etap edukacyjny, klasy IV-VIII

Poziom kształcenia: ogólny

Przedmiotem opinii jest program nauczania historii „Podróże w czasie” autorstwa Roberta Tochy, przeznaczony do realizacji w klasach IV-VIII szkoły podstawowej. Program liczy 116 stron i obejmuje m.in. cele kształcenia, wymagania szczegółowe, doświadczenia edukacyjne, warunki i sposób realizacji, materiał nauczania, procedury osiągania celów, opis zakładanych osiągnięć ucznia, zasady oceniania oraz ewaluację programu. Oceny programu dokonano w odniesieniu do aktualnej podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, określonej w rozporządzeniu Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, Dz.U. 2026 poz. 378, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych rozporządzeniem Ministra Edukacji z dnia 8 lipca 2026 r., Dz.U. 2026 poz. 958. Obowiązująca podstawa programowa jest wdrażana sukcesywnie, począwszy od roku szkolnego 2026/2027 w klasach I i IV, a w kolejnych latach w następnych klasach szkoły podstawowej.

Program został opracowany z bezpośrednim odniesieniem do podstawy programowej z 11 marca 2026 r. Autor zaznacza, że zaproponowany układ treści, a także sposób i czas ich realizacji stanowią propozycję wydawcy, którą nauczyciel może modyfikować zgodnie z potrzebami uczniów i organizacją pracy szkoły. Program uwzględnia wszystkie zasadnicze elementy nowej podstawy programowej historii, w szczególności:

1. **cele kształcenia – wymagania ogólne**, dotyczące budowania tożsamości i poczucia przynależności do wspólnot, prezentowania i uzasadniania własnych poglądów, rozumienia różnych punktów widzenia, analizowania źródeł historycznych oraz rozumienia związków przestrzenno-czasowych i przyczynowo-skutkowych;
2. **wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności**, obejmujące cały zakres treści wskazanych w podstawie programowej dla klas IV-VI oraz VII-VIII;
3. **moduły interdyscyplinarne**, w szczególności moduł filozoficzny i moduł kultura, których obecność w podstawie programowej została zachowana w strukturze programu;

4. **doświadczenia edukacyjne**, których celem jest wspieranie rozwoju osobistego, psychicznego i społecznego uczniów, budowanie poczucia sprawczości oraz rozwijanie kompetencji komunikacyjnych i umiejętności współpracy.

Program zachowuje również zgodną z podstawą programową strukturę chronologiczną. W klasie IV realizowane są treści propedeutyczne, dotyczące m.in. historii jako nauki, historii rodzinnej, lokalnej i regionalnej, wspólnoty państwowej oraz podstaw chronologii i pracy ze źródłem. Następnie uczniowie poznają dzieje od początków cywilizacji, przez starożytność, średniowiecze, epokę nowożytną i XIX wiek, aż do historii XX i XXI wieku.

Szczególnie pozytywnie należy ocenić zgodność programu z nowym, kompetencyjnym charakterem podstawy programowej. Autor nie ogranicza kształcenia historycznego do przekazywania wiadomości faktograficznych, lecz systematycznie rozwija umiejętności analizowania i interpretowania źródeł, pracy z mapą historyczną, formułowania opinii, argumentowania, prowadzenia dyskusji oraz dostrzegania związków między przeszłością a współczesnością.

Program przewiduje realizację materiału w pięcioletnim cyklu nauczania, przy założeniu jednej godziny historii tygodniowo w klasie IV oraz dwóch godzin tygodniowo w klasach V-VIII. Taki rozkład odpowiada ramowemu wymiarowi godzin przewidzianemu dla historii w szkole podstawowej. Rozplanowanie treści jest logiczne i umożliwia stopniowe przechodzenie od podstawowych pojęć i umiejętności historycznych do coraz bardziej złożonej analizy procesów dziejowych. W klasie IV program wprowadza ucznia w specyfikę historii jako nauki, uczy korzystania ze źródeł, chronologii i mapy oraz odwołuje się do historii rodziny i regionu. W kolejnych klasach zachowany zostaje chronologiczno-problemowy układ treści, pozwalający na systematyczne budowanie wiedzy historycznej.

Jedną z najważniejszych zalet opiniowanego programu jest właściwe powiązanie wiedzy historycznej z rozwijaniem umiejętności. Program zakłada m.in. analizowanie tekstów źródłowych, map, ikonografii i innych przekazów, formułowanie własnych opinii, prowadzenie dyskusji i debat, rozwiązywanie problemów, pracę indywidualną i zespołową oraz wykorzystywanie technologii cyfrowych. Dobór metod dydaktycznych jest szeroki i obejmuje m.in. pracę ze źródłem, projekty edukacyjne, burzę mózgów, mapę mentalną, drzewo decyzyjne, dyskusję, debatę, analizę SWOT, techniki dramatyczne, symulacje, gry dydaktyczne, digital storytelling, metodę odwróconej lekcji oraz wyjścia edukacyjne i wycieczki. Takie rozwiązania pozostają w bezpośredniej zgodności z kierunkiem określonym w nowej podstawie programowej, która kładzie szczególny nacisk na rozwój kompetencji fundamentalnych i przekrojowych, sprawczość ucznia, samodzielne działanie, współpracę oraz krytyczne korzystanie z informacji. Na szczególne podkreślenie zasługuje położenie nacisku na samodzielną pracę ucznia ze źródłami historycznymi. Program wskazuje teksty, mapy, ikonografię, materiały statystyczne oraz współczesne teksty kultury jako podstawę rozwijania umiejętności historycznych i językowych.

Program właściwie realizuje również wychowawcze funkcje edukacji historycznej. Wprowadza historię rodzinną, lokalną i regionalną, a następnie konsekwentnie powraca do lokalnych kontekstów przy omawianiu kolejnych wydarzeń historycznych. Program przewiduje m.in. badanie historii własnej rodziny, poszukiwanie śladów materialnych historii lokalnej, poznawanie zabytków i miejsc pamięci, analizowanie historii własnego regionu oraz udział w przedsięwzięciach związanych z ważnymi rocznicami i świętami państwowymi. Rozwiązanie to należy ocenić pozytywnie, ponieważ łączy poznawanie historii Polski i świata z budowaniem więzi ucznia z najbliższym otoczeniem, wspólnotą narodową i europejską, a jednocześnie zakłada poszanowanie innych kultur i różnych perspektyw interpretacyjnych.

Autor bardzo dobrze uwzględnił nowy element podstawy programowej, jakim są doświadczenia edukacyjne. W klasach IV-VI przewidziano m.in. organizowanie obchodów rocznic i świąt, analizowanie działalności postaci historycznych, badanie zabytków i wydarzeń lokalnych, gry historyczne, debaty oraz poznawanie tradycji regionalnych. W klasach VII-VIII uczniowie mają m.in. analizować teksty kultury, przeprowadzać wywiady ze świadkami historii, porównywać relacje uczestników wydarzeń, opiekować się lokalnymi miejscami pamięci, planować wycieczki historyczne, prowadzić debaty i tworzyć materiały dotyczące dezinformacji historycznej. Program zakłada realizację co najmniej jednego doświadczenia edukacyjnego w każdym roku nauki. Należy uznać to za rozwiązanie szczególnie wartościowe dydaktycznie, ponieważ pozwala przekładać wiedzę historyczną na samodzielne działanie ucznia i wzmacnia jego poczucie sprawczości.

Program zawiera rozbudowany zestaw procedur osiągnięcia celów edukacyjnych i wskazuje różnorodne metody pracy dostosowane do zróżnicowanych możliwości uczniów. Uwzględnia zarówno uczniów uzdolnionych, jak i uczniów mających trudności w nauce, wskazując na potrzebę indywidualizacji procesu dydaktycznego. Pozytywnie należy ocenić również propozycję wykorzystania muzeów, bibliotek, miejsc pamięci, instytucji kultury, lekcji terenowych, konkursów, kół zainteresowań i wycieczek jako uzupełnienia procesu lekcyjnego.

W programie określono zakładane osiągnięcia ucznia w trzech obszarach: „uczeń zna”, „uczeń rozumie” oraz „uczeń potrafi”. Obejmuje on zarówno wiadomości historyczne, jak i umiejętności analizy źródeł, pracy z mapą, dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych, formułowania opinii, argumentowania, rozwiązywania problemów oraz współpracy. Program zawiera również propozycję oceniania osiągnięć ucznia oraz kryteria wymagań na poszczególne oceny. Uwzględnia różnorodne formy sprawdzania osiągnięć, m.in. pracę ze źródłami, odpowiedzi ustne, sprawdziany, projekty, doświadczenia edukacyjne, portfolio i referaty. Kryteria ocen zostały skonstruowane w sposób odnoszący się zarówno do poziomu wiedzy i umiejętności, jak i do samodzielności, aktywności, umiejętności argumentowania, współpracy oraz rozwiązywania problemów. Należy jednak zaznaczyć, że przedstawione w programie kryteria powinny być traktowane jako **propozycja pomocnicza** i dostosowane przez nauczyciela do zasad oceniania obowiązujących w danej szkole, w szczególności do statutu szkoły oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanego programu.

Istotną zaletą programu jest uwzględnienie jego ewaluacji. Autor przewiduje analizowanie stopnia realizacji celów, sposobu realizacji treści, stosowanych metod oraz dostosowania programu do potrzeb uczniów. Wskazuje również metody gromadzenia danych, takie jak ankiety uczniowskie i pomiar dydaktyczny. Rozwiązanie to sprzyja traktowaniu programu jako dokumentu podlegającego bieżącej ocenie i modyfikacji w zależności od rzeczywistych potrzeb uczniów oraz warunków pracy szkoły.

Program jest poprawny pod względem merytorycznym, dydaktycznym i metodycznym. Zakres treści jest odpowiedni dla wieku uczniów szkoły podstawowej, a zastosowana terminologia historyczna jest zgodna z charakterem przedmiotu. Program jest przy tym wystarczająco elastyczny, aby nauczyciel mógł modyfikować kolejność i sposób realizacji poszczególnych treści, przy zachowaniu wymagań określonych w podstawie programowej. Program spełnia wymagania stawiane programom nauczania i stanowi wartościową podstawę planowania oraz realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego w zakresie edukacji historycznej na II etapie edukacyjnym.

Po analizie treści programu „Podróże w czasie” stwierdzam, że program jest **zgodny z aktualną podstawą programową kształcenia ogólnego w zakresie przedmiotu historia** i może stanowić podstawę do realizacji tego przedmiotu w klasach IV-VIII szkoły podstawowej. Opiniuję pozytywnie ten program i rekomenduję jego dopuszczenie do użytku szkolnego.

Opole, 13.09.2026 r.
dr Bartłomiej Janicki
nauczyciel dyplomowany historii